

«ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА» ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ КОМПОНЕНТ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

“BASICS OF ACADEMIC WRITING” AS AN IMPORTANT COMPONENT OF THE BACHELOR’S DEGREE HIGHER EDUCATION APPLICANTS TRAINING

Статтю присвячено узагальненню та опису досвіду викладання обов'язкового освітнього компонента «Основи академічного письма» здобувачам вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті. На основі аналізу останніх досліджень і публікацій, а також власних спостережень виявлено необхідність дослідження проблем методик навчання основ академічного письма здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» у закладах вищої освіти. Описано структуру робочої програми та силябусу курсу, наведено перелік головних питань, які виносяться на лекційні заняття, акцентовано на необхідності розглядати різні підходи до визначення понять «академічна культура», «академічне письмо», «академічна грамотність» тощо й ураховувати їх. Представлено методи та прийоми навчання здобувачів вищої освіти на практичних заняттях з дисципліни, зокрема проведення дискусій, «мозкових штурмів» тощо, зазначено найбільш ефективні вправи, які застосовуються у процесі викладання. Акцентовано увагу на вагомості розвитку у здобувачів вищої освіти навичок критичного мислення, аналізу готових академічних текстів та створення власних, а також формування риторичних здібностей. Наведено головні напрями самостійної роботи здобувачів вищої освіти, як-от: ведення термінологічних словників, анування та реферування наукових статей, підготовка різних видів академічних текстів. Особливу увагу зосереджено на написанні та колективному аналізі академічного аргументаційного есе та його оцінюванні.

У висновках підкреслено, що описаний підхід до викладання освітнього компонента «Основи академічного письма» викликає у здобувачів вищої освіти інтерес до нього, сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок, виховує толерантність до чужої думки, готує до подальшого навчання в університеті, мотивує до дослідницької діяльності.

Ключові слова: академічна доброчесність, академічне письмо, академічна культура,

академічна грамотність, заклад вищої освіти.

The article is devoted to summarizing and describing the experience of teaching the obligatory educational component «Basics of academic writing» to the bachelor's degree students at Izmail State University of Humanities. The analysis of the latest researches and publications, as well as own tests, the necessity of study the problems of the Methods of teaching the basics of academic writing with the bachelor's degree students in institutions of higher education has been revealed. The structure of the work program and the course syllabus is described, a list of the main questions that are presented in lectures is given, the opportunity to consider different approaches to defining the concepts of such terms as: «academic culture», «academic writing», «academic literacy», etc. is emphasized and taken into consideration. The methods and technologies of teaching higher education students at practical classes in this discipline are presented, including discussions, «brainstorming», etc. and the most effective exercises are used demonstrated in the learning process. The emphasis is made on the importance of developing critical thinking skills, analysis of ready-made academic texts and creation of one's own, as well as rhetorical abilities in students of higher education. The main features of independent work of students are given, in particular, drawing up the terminological dictionaries, annotating and referencing scientific articles, preparing various types of academic texts. Particular attention is focused on the writing and collective analysis of an academic argumentative essay and its evaluation.

The conclusions emphasize that the presented approach to teaching the educational component «Basics of the academic writing» arouses the student's interest in it, promotes the development of their communication skills, cultivates tolerance for other people's opinions, prepares them for further study at the university, and motivates them for research activities.

Key words: academic integrity, academic writing, academic culture, academic literacy, institution of higher education.

УДК 378.147:81-028.42]:174.7
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.10>

Глушук С.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри романо-германської філології та методики навчання іноземних мов
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Постановка проблеми. Починаючи з 2016 р., до освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» багатьох вишів нашої країни було введено освітній компонент, пов'язаний із наданням знань про академічну культуру, академічну грамотність, розвитком практичних навичок і вмінь усного та писемного мовлення у здобувачів вищої освіти, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Це було викликано участю 10-ти вишів країни в започаткованому Американськими радами з міжнародної освіти проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні. В Ізмаїльському

державному гуманітарному університеті (ІДГУ), який одним із перших доєднався до згаданого проєкту, цей освітній компонент має назву «Основи академічного письма», в інших ЗВО, за даними Т.Я. Конівіцької, М.І. Кусій, – «Академічна доброчесність», «Культура наукової мови та комунікації», «Академічна доброчесність та професійна етика», «Академічна культура», «Основи академічної доброчесності», «Академічна доброчесність» тощо [6, с. 147].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На даний час з основ академічного письма розроблено методичні рекомендації та програму курсу

[12], навчальний посібник [1], конспект лекцій [7] та ін. Деякі аспекти особливостей викладання такої навчальної дисципліни знаходимо й у публікаціях останніх років науковців України. Зокрема, проблему формування академічної грамотності здобувачів вищої освіти у процесі фахової підготовки розглядає О.М. Фенцик [10]; власний досвід роботи над курсом «Основи академічного письма» з акцентом на міждисциплінарне спрямування репрезентує І. Серебрянська [9]; структуру та жанри академічного письма, вміння їх використовувати здобувачами філологічного факультету в процесі навчання описує Н. Павлюк [8]; на питанні впровадження та реалізації академічної доброчесності в освітньо-науковому просторі зосереджують свою увагу Т.Я. Конівіцька, М.І. Кусій [6]; есе як пріоритетному жанру академічного письма присвятили свою статтю О. Іщенко, А. Черниш [3]; аналіз жанрових особливостей академічного письма української мови здійснюють С.О. Шестакова, О.М. Фенцик, Т.Є. Недашківська [11] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукового доробку вчених дозволив дійти висновку про необхідність дослідження багатьох питань, пов'язаних з методикою викладання освітнього компонента «Основи академічного письма», оскільки, як свідчать спостереження, здобувачі вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» все ж недостатньо вміють працювати з академічним текстом, аналізувати його, мають труднощі зі створенням власного тексту, його редагуванням, захистом тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою нашої статті є узагальнення та опис досвіду викладання обов'язкового освітнього компонента «Основи академічного письма» в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті здобувачам вищої освіти бакалаврату.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчальна дисципліна «Основи академічного письма» в ІДГУ викладається у II семестрі на всіх спеціальностях вишу. Однак перше знайомство з поняттями «академічна доброчесність», «академічна культура», «академічна грамотність» тощо проходить ще у I семестрі на традиційних жовтневих марафонах академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти і бакалаврату, і магістратури, і аспірантури, котрі проводить Центр академічного письма нашого університету (<http://idgu.edu.ua/saiup>) під керівництвом кандидата історичних наук, доцента В.В. Дроздова.

Звичайно, що змістове наповнення цього освітнього компонента однакове для всіх спеціальностей бакалаврату, врахування ж специфіки кожної із них відбувається вже на практичних заняттях, де здобувачі вищої освіти виконують різні практичні завдання, аналізуючи академічні тексти за обраною спеціальністю.

Навчальними планами всіх спеціальностей бакалаврату на вивчення дисципліни відведено 90 годин (3 кредити), із них на денній формі: 6 год. – лекції, 30 год. – практичні, 54 год. – самостійна робота; на заочній формі: 2 год. – лекції, 6 год. – практичні, 82 год. – самостійна робота; форма контролю – залік.

Робочу програму та силабус навчальної дисципліни «Основи академічного письма» створено нами на основі методичних рекомендацій та програми курсу [12], розроблених в рамках проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та за підтримки посольства США в Україні.

Для здобувачів вищої освіти, які навчаються дистанційно, курс «Основи академічного письма» створено на освітній платформі Moodle за адресою: <http://moodle.idgu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=1483>

Лекційні заняття через незначну кількість годин присвячуємо розгляду таких найголовніших тем, як «Академічна доброчесність. Етичний кодекс ученого», «Головні засади академічного письма», «Авторське право. Правила використання об'єктів інтелектуальної власності», при цьому застосовуємо різноманітні презентації, зокрема, й ті, що розміщені на веб-сторінці Центру академічного письма ІДГУ (<http://idgu.edu.ua/saiup>).

На першій лекції здобувачі вищої освіти доповнюють та розширюють свої уявлення, отримані під час проведення марафону академічної доброчесності в ІДГУ, про академічну доброчесність, її принципи, закони України, які регулюють дотримання норм академічної доброчесності, академічну культуру. Тут варто пояснити здобувачам вищої освіти, що саме поняття «академічна культура» не має єдиного визначення, що існують різні підходи до його тлумачення, як і для більшості термінів, з якими стикатимуться здобувачі вищої освіти під час навчання в університеті.

Розглядаючи питання про етичний кодекс ученого, аналізуємо «Кодекс академічної доброчесності та корпоративної етики Ізмаїльського державного гуманітарного університету» [4], зосереджуючи особливу увагу на правилах академічної доброчесності та етикетної поведінки учасників освітнього процесу нашого ЗВО, формах академічної нечесності та методах її запобігання тощо.

Другу лекцію присвячуємо огляду головних засад академічного письма, де характеризуємо поняття «академічне письмо», «академічна грамотність» та її структуру, даємо різні визначення поняття «критичне мислення», акцентуємо увагу на необхідності розвитку цього типу мислення, його ролі у становленні висококваліфікованого, конкурентоспроможного, академічно доброчесного фахівця.

Третя лекція дозволяє здобувачам вищої освіти опанувати знання про авторське право, правила

використання об'єктів інтелектуальної власності, академічний плагіат в Україні та світі, засоби протидії академічному плагіату. Особливо важливо показати тут і саме в дії різні програми, які застосовуються для перевірки наукових праць на наявність плагіату. Ми, зокрема, репрезентуємо здобувачам вищої освіти бакалаврату, як працює <https://www.plag.com.ua/>, а вже пізніше показуємо інші платні або безкоштовні онлайн-сервіси для перевірки на академічний плагіат (огляд таких сервісів знаходимо у презентації В.В. Дроздова [2, с. 27]).

На практичних заняттях шляхом проведення дискусій, «мозкових штурмів», виконання різноманітних вправ вирішуємо проблеми з навчання здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» основ академічного письма з метою формування їх академічної культури, академічної грамотності, розвитку практичних навичок і вмінь усного та писемного мовлення.

Згідно з розробленою нами на основі методичних рекомендацій [12] програмою, на практичні заняття винесено такі теми, як-от: 1) «Академічна доброчесність. Етичний кодекс ученого»; 2) «Головні засади академічного письма»; 3) «Авторське право. Правила використання об'єктів інтелектуальної власності»; 4) «Плагіат у масовій культурі»; 5) «Академічне письмо як різновид наукового спілкування»; 6) «Основні категорії академічного тексту»; 7) «Види академічних текстів»; 8) «Змістове наповнення академічного тексту»; 9) «Інтертекстуальність академічного тексту»; 10) «Структура академічного тексту»; 11) «Вступ і висновок у структурі академічного тексту»; 12) «Академічний текст як об'єкт редагування»; 13) «Академічне есе як один із жанрів академічного письма».

До кожного практичного заняття добираємо найновішу україномовну літературу, яку рекомендуємо для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти. На жаль, вони часто ігнорують пропонувану літературу, знаходять інші джерела, які не завжди сприяють отриманню якісних знань, тому активно працюємо над тим, щоб навчити здобувачів вищої освіти читати тексти «між рядками», «на ходу» перефразовувати речення, відкидати матеріал, який не є вагомим, вмінати визначати головне, розрізняти жанр академічного тексту, «бачити» автора наукової публікації, джерело, в якому оприлюднена та чи інша праця, її вихідні дані, вводити до свого виступу з певного питання посилання на чужу думку та її автора тощо.

У роботі часто використовуємо вправи, наведені в практикумі з основ академічного письма Ж.В. Колоїз [5], розробляємо й власні. Здобувачі вищої освіти здійснюють анування та реферування наукових статей кожен зі своєї спеціальності, оформлюють бібліографічні посилання відповідно до вимог Державного стандарту України, готують реферати, рецензії, виступи

на студентські науково-практичні конференції, які проводяться в нашому університеті двічі на навчальний рік – у листопаді та травні, тези виступів, свої резюме, портфоліо тощо, виконують індивідуальні завдання, обов'язково пов'язані з обраною спеціальністю. Крім того, в роботі важливе місце відводимо формуванню і розвитку риторичних умінь і навичок здобувачів вищої освіти. Зокрема, всі вони виступають перед усією групою, а не з місця. Як свідчить практика, останнім часом, на жаль, здобувачі вищої освіти часто бояться виступати перед аудиторією, знічуються. Ми ж по ходу виступу даємо рекомендації щодо постави тіла, жестів, міміки, голосу та ін.

Що стосується організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти, то вони, крім опрацювання теоретичного матеріалу, впродовж усього семестру ведуть термінологічні словники, поповнюючи їх до кожного практичного заняття (наприклад, ключові слова для цих словників: *академічне письмо, академічне есе, академічна грамотність, інформаційна грамотність, міжкультурна грамотність, критичне мислення; академічна доброчесність, академічна культура* тощо).

До останнього практичного заняття з теми «Академічне есе як один із жанрів академічного письма» здобувачі вищої освіти пишуть академічне аргументаційне есе за самостійно обраною темою відповідно до спеціальності, яке ми разом зі здобувачами вищої освіти заслуховуємо в аудиторії, аналізуємо, перевіряємо на плагіат і виставляємо оцінку. Колективний аналіз есе здійснюємо за такими критеріями: 1) чи є актуальною тема есе?; 2) наскільки грамотно сформульовано тему?; 3) яким є вступ до есе? Чи конкретизує він окреслену проблему? Чи є у ньому звернення до того, про що буде основна частина?; 4) чи є достатньо аргументів для осмислення проблеми? Чи переконливі вони?; 5) чи використовував автор критичні міркування під час розгляду проблеми? Чи зіставляв різні підходи до її вирішення? Чи висловлював власні міркування?; 6) чи логічно побудований текст аргументаційної частини есе?; 7) наскільки логічним і стислим є висновок есе?; 8) наскільки ефективним був виступ? Як тримався здобувач вищої освіти перед аудиторією?; 9) чи був контакт з аудиторією?; 10) чи грамотним був виступ? Наскільки багатим було мовлення? Чи відповідає академічному стилю?; 11) як зовнішньо виглядав оратор? 12) які зауваження та побажання можемо висловити?; 13) якої оцінки заслуговує есе?

Робота такого типу вже заздалегідь готує здобувачів вищої освіти не лише до створення академічних текстів, але й до їх захисту, оприлюднення результатів своїх пошуків.

Висновки. Отже, окреслений підхід до викладання освітнього компонента «Основи академічного письма» викликає у студентів інтерес, сприяє

одночасно навчанню першокурсників аналізувати академічні тексти та створювати їх, розвиває комунікативні навички, виховує толерантність до чужих думок, виробляє риторичні вміння і навички, необхідні для подальшого навчання в університеті, активної участі у його житті, мотивує до дослідницької діяльності.

Подальші напрями дослідження пов'язуємо з пошуком ефективних шляхів навчання здобувачів вищої освіти бакалаврату створювати власні оригінальні академічні тексти, захищати їх, коректно використовувати можливості штучного інтелекту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Академічне письмо: навч. посібник / уклад. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Кривий Ріг, 2019. 130 с.
2. Дроздов В.В. Механізми забезпечення академічної доброчесності на факультетах і кафедрах. URL: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/webinar-mehanizmu-zabezpechennja-akademichnoyi-dobrochesnosti-na-fakultetah-i-kafedrah.pdf> (дата звернення: 23.07.2024).
3. Іщенко О., Черниш А. Есе як пріоритетний жанр академічного письма. *Філологічні трактати*. 2022. Т. 14, № 2. С. 49–57.
4. Кодекс академічної доброчесності та корпоративної етики Ізмаїльського державного гуманітарного університету. URL: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti-ta-korporativnoyi-etyky-idhu-zatverdzheno-22.12.2023-.pdf> (дата звернення: 19.07.2024).
5. Колоїз Ж.В. Основи академічного письма : практикум. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С.В., 2019. 178 с.
6. Конівіцька Т.Я., Кусій М.І. Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі: питання реалізації. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49, Т. 2. С. 144–148.
7. Мартинюк О.М. Академічне письмо (конспект лекцій): навчально-методичне видання. Луцьк : Вежа, 2021. 48 с.
8. Павлюк Н. Ознайомлення здобувачів філологічного факультету з жанровими особливостями академічного письма. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35, Т. 4. С. 122–127.
9. Серебрянська І. «Основи академічного письма» в закладах вищої освіти: міждисциплінарне спрямування. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 1 (32). С. 87–100.
10. Фенцик О.М. Формування академічної грамотності здобувачів вищої освіти у процесі фахової підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73, Т. 2. С. 226–231.
11. Шестакова С.О., Фенцик О.М., Недашківська Т.Є. Аналіз жанрових особливостей академічного письма української мови. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 7 (13). С. 315–327.
12. Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу. К., 2016. 61 с.